

۲۱۵۱
۱۴۰۰/۷/۱۱

دپلماسی علمی

رویکرد مقایسه‌ای

www.ketab.ir

تألیف

دکتر محمد رضا تخشید

استادیار دانشگاه تهران

ندا شاه‌نوری

شماره مسلسل ۱۰۶۴۳

شماره انتشار ۴۳۶۹

انتشارات دانشگاه تهران

سرشناسه	تخشید، محمدرضا، ۱۳۳۵ -
عنوان و نام پدیدآور	دیپلماسی علمی: رویکرد مقایسه‌ای / نویسندگان محمدرضا تخشید، ندا شاه‌نوری.
مشخصات نشر	تهران: دانشگاه تهران، مؤسسه انتشارات، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	د، ۱۱۶ ص.
فروست	انتشارات دانشگاه تهران؛ شماره انتشار ۴۳۶۹.
شابک	978-964-03-0146-3
وضعیت فهرست‌نویسی	فیپا
یادداشت	کتابنامه: ص. ۱۰۱-۱۱۶.
موضوع	سیاست علمی -- مطالعات تطبیقی
موضوع	Science and State- - Comparative Studies :
موضوع	سیاست علمی -- ایران
موضوع	Science and State- - Iran :
شناسه افزوده	شاه‌نوری، ندا
شناسه افزوده	دانشگاه تهران. مؤسسه انتشارات. University of Tehran. Press
رده‌بندی کنگره	: ۱۴۰۰ ۱۲۵ Q
رده‌بندی دیویی	۳۳۸/۹
شماره کتابشناسی ملی	۷۴۳-۹۲۵۰

این کتاب مشمول قانون حمایت از حقوق مؤلفان و مصنفان است. تکثیر کتاب به هر روش اعم از فتوکپی، ریسوگرافی، تهیه فایل‌های pdf، لوح فشرده، بازنویسی در وبلاگ، سایت‌ها، مجله‌ها و کتاب، بدون اجازه کتبی ناشر مجاز نیست و موجب پیگرد قانونی می‌شود و تمامی حقوق برای ناشر محفوظ است.
(این کتاب با کاغذ حمایتی به چاپ رسیده است.)

عنوان: دیپلماسی علمی: رویکرد مقایسه‌ای
تألیف: دکتر محمدرضا تخشید- ندا شاه‌نوری
ویرایش ادبی: فرشاد رضوان
نوبت چاپ: اول
تاریخ انتشار: ۱۴۰۰
شمارگان: ۱۰۰ نسخه
ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران
چاپ و صحافی: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

«مسئولیت صحت مطالب کتاب با مؤلفان است»

بها: ۴۰۰۰۰۰ ریال

خیابان کارگر شمالی - خیابان شهید فرش‌ی مقدم - مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

پست الکترونیک: press@ut.ac.ir - تارنما: <http://press.ut.ac.ir>

پخش و فروش: تلفکس ۸۸۳۳۸۷۱۲

فهرست مطالب

پیشگفتار..... خ

فصل اول - دیپلماسی علمی..... ۱

دیپلماسی..... ۲

دیپلماسی سنتی..... ۳

دیپلماسی مدرن..... ۴

دیپلماسی عمومی..... ۵

انواع دیپلماسی عمومی..... ۸

دیپلماسی علمی..... ۱۰

اهداف دیپلماسی علم و فناوری..... ۱۱

تفاوت دیپلماسی علمی با همکاری‌های علمی..... ۱۲

دیپلماسی علمی و امنیت بین‌الملل..... ۱۲

موانع دیپلماسی علمی..... ۱۳

جمع‌بندی..... ۱۵

فصل دوم - دیپلماسی علمی در اتحادیه اروپا..... ۱۷

تاریخچه..... ۱۷

نهادها و قانون‌های اتحادیه اروپا در حوزه دیپلماسی علمی..... ۲۰

منطقه پژوهشی اروپا..... ۲۱

سند افق ۲۰۲۰ اتحادیه اروپا..... ۲۱

ابتکار اتحادیه نوآوری..... ۲۴

اقدامات ماری کوری..... ۲۴

انواع دیپلماسی علمی در اتحادیه اروپا..... ۲۵

همکاری‌های علمی اتحادیه اروپا با کشورهای غیرعضو..... ۲۶

نحوه مشارکت کشورهای ثالث در برنامه «افق ۲۰۲۰»..... ۲۷

۲۸.....	ابزارهای اتحادیه اروپا برای حمایت از همکاری‌های علمی.....
۲۹.....	دیپلماسی علمی در کشورهای اروپایی.....
۲۹.....	فرانسه.....
۳۳.....	انگلستان.....
۳۶.....	دیپلماسی علمی انگلستان و روسیه.....
۳۶.....	اسپانیا.....
۳۸.....	آلمان.....
۴۰.....	دیپلماسی علمی آلمان در هند.....
۴۱.....	ایتالیا.....
۴۲.....	سوئیس.....
۴۳.....	نتیجه‌گیری.....

فصل سوم- دیپلماسی علمی در ایالات متحده آمریکا..... ۴۵.....

۴۵.....	تاریخچه.....
۴۶.....	برنامه بورسیه سیاست علم و فناوری.....
۴۷.....	برنامه بورسیه علمی جفرسون.....
۴۸.....	برنامه همکاران علمی سفارت.....
۴۸.....	برنامه فرستادگان علمی.....
۴۸.....	ساختار دیپلماسی علمی ایالات متحده آمریکا.....
۴۹.....	آژانس‌های فدرال در حوزه علم و فناوری.....
۵۰.....	نمونه‌های تاریخی دیپلماسی علمی آمریکا.....
۵۱.....	نهادسازی در حوزه دیپلماسی علمی.....
۵۲.....	رویکردهای متفاوت دولت‌ها به دیپلماسی علمی.....
۵۵.....	دیپلماسی علمی ایالات متحده آمریکا و اتحادیه اروپا.....
۵۷.....	دیپلماسی علمی ایالات متحده آمریکا و پاکستان.....
۵۸.....	دیپلماسی علمی ایالات متحده آمریکا و کره جنوبی.....
۶۰.....	دیپلماسی علمی ایالت متحده در آفریقا.....
۶۱.....	دیپلماسی بهداشت جهانی.....
۶۳.....	نتیجه‌گیری.....

فصل چهارم - دیپلماسی علمی در سایر کشورها.....	۶۵
مقدمه.....	۶۵
روسیه.....	۶۵
دیپلماسی علمی روسیه و اتحادیه اروپا.....	۶۶
دیپلماسی علمی روسیه و ایالات متحده آمریکا.....	۶۸
چین.....	۶۹
دیپلماسی علمی در خاورمیانه.....	۷۴
دیپلماسی علمی اسرائیل.....	۷۶
نتیجه‌گیری.....	۷۸

فصل پنجم - دیپلماسی علم و فناوری جمهوری اسلامی ایران.....	۸۱
جایگاه علمی ایران در جهان.....	۸۱
اهداف دیپلماسی علمی.....	۸۲
تاریخچه دیپلماسی علمی در ایران.....	۸۳
اسناد بالادستی دیپلماسی علمی در ایران.....	۸۴
نهادهای فعال در حوزه دیپلماسی علمی کشور.....	۸۶
ابعاد دیپلماسی علمی جمهوری اسلامی ایران.....	۸۸
تجربیات دیپلماسی علمی جمهوری اسلامی ایران.....	۸۹
دیپلماسی علمی ایران و روسیه.....	۸۹
دیپلماسی علمی ج.ا.ایران و گرجستان.....	۹۰
دیپلماسی علمی ج.ا.ایران و ترکیه.....	۹۱
دیپلماسی علمی ج.ا.ایران و افغانستان.....	۹۲
گام‌های مقدماتی برای تدوین دیپلماسی علمی.....	۹۳
چالش‌های دیپلماسی علمی در ایران.....	۹۵
پیشنهادهای.....	۹۷
نتیجه‌گیری.....	۹۹
کتابنامه.....	۱۰۱

پیشگفتار

دیپلماسی علمی یکی دیگر از وجوه رابطه پیچیده دانش و قدرت است که در راستای هدف والای برقراری صلح به کار بسته می‌شود. در روزگاری که علم، پیچیده و شتابان مرزها را پشت سر می‌گذارد و بحران‌های انسان‌ساز، تمامی جغرافیای جهان را دربر گرفته‌اند، دیپلماسی علمی ابزاری برای سامان دادن به بی‌نظمی‌هایی خواهد بود که سیاست سنتی از حل و فصل آنها باز مانده است. دیپلماسی علمی یکی از شاخه‌های دیپلماسی عمومی است که به‌ویژه از دوران جنگ سرد به آن توجه شد. پیشرفت‌های علمی بشر در دوران پس از جنگ دوم جهانی و ایستادن بر لبه پرتگاه مقابله هسته‌ای، دیپلماسی را به استفاده از ابزارهایی متناسب با پیچیدگی‌های جهان جدید واداشت. دیپلماسی علمی، دیپلماسی ورزشی، دیپلماسی رسانه‌ای، دیپلماسی خاکسپاری و تمامی اشکال نوین دیپلماسی، پاسخی به این نیاز بوده است.

دیپلماسی علمی با مفهوم مشابهی به نام همکاری‌های علمی تفاوت دارد. برای تشخیص دیپلماسی علمی از همکاری‌های علمی، می‌توان به شاخص مختلف را برشمرد که در صورت تحقق حتی یکی از آنها می‌توان گفت که ما با دیپلماسی علمی مواجهیم. این شاخص‌ها عبارتند از: هدف سیاسی، اثر سیاسی و بستر سیاسی. دیپلماسی علمی، استفاده از همکاری‌های علمی برای حل و فصل مسائل مشترک است. در زمانی که ارتباطات سیاسی کشورها به بن‌بست خورده یا به شدت دچار چالش شده است، دستاوردهای علمی دانشمندانی که روی پروژه‌های مشترک کار می‌کنند، شاید باب شروع روابط را باز کند. دیپلماسی علمی در جوامعی جان می‌گیرد که از دو ویژگی اصلی برخوردار باشند، نخست در حوزه علم روز حرفی برای گفتن داشته باشند و دیگر آنکه به دستگاه دیپلماسی خود به‌گونه‌ای نظام بخشیده باشند که فرصت استفاده از فرستادگان علمی در آن فراهم آمده باشد. دیپلماسی علمی نیازمند داشتن توانمندی علمی، تدوین قانون‌ها و تأسیس نهادهای کارآمد است.

دیپلماسی علمی چندی است که به حوزه ادبیات روابط بین‌الملل در ایران وارد شده و چندین اثر ارزشمند اعم از کتاب، رساله و مقاله علمی درباره آن تألیف شده است. اثر حاضر با عنوان «دیپلماسی علمی: رویکرد مقایسه‌ای» به دنبال بررسی و مقایسه مدل‌های اجرای دیپلماسی علمی در بین بازیگران سیاسی در آسیا، اروپا و آمریکاست. اگرچه دیپلماسی علمی در ایران، مفهومی نو یا محسوب می‌شود، اما در کمتر از یک دهه اخیر مجموعه گسترده‌ای از نهادها و قانون‌ها به این موضوع پرداخته‌اند و بر آن متمرکز شده‌اند. استفاده از تجربیات دیگری که تاریخچه متفاوتی در این زمینه دارند، می‌تواند پیمودن این مسیر را سهل‌تر و سریع‌تر کند.